

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Fourth annual conference of the theoretical archaeology group (Tag 82)

Larsson, Thomas B.

Fornvännen 1983(78), s. 52-53

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1983_052

Ingår i: samla.raa.se

Fourth annual conference of the theoretical archaeology group (Tag 82)

Den 13—15 december 1982 genomfördes en konferens i Durham i norra England, där målsättningen var att presentera och debatera teoretiska strömningar inom arkeologi och antropologi. Där återfanns delegater från Europa, USA, Afrika och Australien. Sverige representerades av undertecknad och Hans Lundmark, båda knutna till arkeologiska institutionen vid Umeå universitet.

Konferensen var uppdelad i fyra huvudsymposier där vi ingick i ett benämnt *Theoretical themes in Scandinavian prehistory*, tillsammans med Torsten Madsen (Århus), Steffen Stummann (Köpenhamn) och Marie-Louise Sörensen (Cambridge). Symposiet var organiserat och arrangerat av Kristian Kristiansen (Köpenhamn). De övriga symposierna behandlade: *Sociobiology; Ideology, society and archaeological tradition* och *Critical perspectives on the past*, där det sistnämnda i mycket sammanfattade huvudlinjen för hela konferensen, dvs. relationen mellan arkeologisk *nutid* och förhistorisk *dåtid*.

Sociobiologernas infallsvinkel i den teoretiska debatten kan tyckas vara aningen extrem när man försöker förklara mänsklig samhällsorganisation och förändringar i denna som ett resultat av biologiska genförändringar! Det var i alla fall grundtanken i de anföranden som presenterades av John Chapman (Newcastle), Paul Harvey (Sussex) och William Irons (Northwestern university, USA). En sådan teoretisk ståndpunkt kan lätt leda tanken vidare till idéer om genmanipulationer och andra biologiska ingrepp i syfte att "förbättra" den mänskliga rasen. Uppenbart är att den sociobiologiska förklaringsmodellen innehåller farliga moment. Om man tänker sig tillbaka i tiden till 1930-talets Tyskland, till försöket att upprätta det Tredje Riket, framstår det med kuslig klarhet att gaskamrarna var den yttersta konsekvensen av teorier som sammankopplade biologiska och samhälleliga förändringar.

Detta symposium blev utsatt för mycket

hård kritik, framför allt från social-antropologerna med professor Sir Edmund Leach (Cambridge) i spetsen.

Den andra dagen hade *Ideology, society and archaeological tradition* på programmet. Tyngdpunkten var förlagd till den Afrikanska kontinenten och hur arkeologisk forskning bedrivs och presenteras i Tredje världen. En av huvudfrågorna var i vilken utsträckning arkeologi, som samhällsföreteelse, kan bedrivas utan att bli ett instrument för makthavarna i ideologiskt och politiskt syfte. Bland talarna märktes bl. a. Sue Rowley (Cambridge), som diskuterade den arkeologiska exploatering som kännetecknar förhållandet mellan i- och u-länder, samt även Mike Rowlands (London), som med exempel hämtade från Nigeria och Camerun påvisade vilken skillnad i historieskrivning som kan uppkomma i två länder beroende på deras koloniala bakgrund. På detta symposium följde en längre diskussion som leddes av bl. a. Paul Sinclair (Cambridge/Uppsala).

Det ska också nämnas att mellan, och även parallellt med symposierna försiggick s. k. *poster sessions* och *workshops*, som behandlade olika ämnen, t. ex. inventeringsstrategier, slaveri, paleo-astronomi, arkeologi och massmedia m. m.

Tredje dagen inrymde *Critical perspectives on the past* och *Theoretical themes in Scandinavian prehistory*. Som jag tidigare nämnt så var det detta förstnämnda symposium som knöt samman den röda tråden för hela konferensen. Målsättningen med symposiet var att försöka töja gränserna för vad som vanligtvis betraktas som teoretisk arkeologi, med modellbyggande och deduktiv hypotesprövning, och föra tankarna ett steg vidare in på mer filosofiska domäner för att kunna greppa de sociala och historiska förhållanden som påverkar produktionen av arkeologisk kunskap. Som allt annat i ett samhälle är den arkeologiska forskningen och den kunskap den producerar, anpassad till rådande eko-

nomiska och sociala förhållanden. Som arkeologer måste vi vara medvetna om detta faktum och inte tro att vi skapar en opåverkad eller objektiv historia.

De flesta anföranden uttryckte denna syn på arkeologisk forskning, bl. a. Mark Leone (Maryland), Chris Tilley (Cambridge) och Martin Wobst (Massachusetts).

Det skandinaviska symposiet avslutade konferensen på eftermiddagen den 15:e. Efter en kort inledning av Kristian Kristiansen talade M.-L. Sörensen om skandinavisk forskningshistorik mellan åren 1818 och 1978. Hon diskuterade främst hur man uppfattat den förändring i materialet som kännetecknar övergången mellan brons- och järnålder, och hur förklaringarna varierat mellan diffusionistiska-, inventionistiska- och ekologisk-deterministiska teorier.

Steffen Stummans anförande var också forskningshistoriskt inriktat då han talade om "Gudmund Hatt — The individualist against his time."

Kristian Kristiansen avslutade den första avdelningen med att referera en uppsats av prof. Evert Baudou (Umeå), som behandlade förhållandet mellan markutnyttjande och fyndtäthet i Danmark.

Den andra avdelningen av symposiet presenterade konkreta exempel på skandinavisk forskning med en teoretisk-praktisk koppling. Torsten Madsen talade om uppkomsten av de första jordbrukande samhällena på Jylland utifrån ekonomiska, sociala, organisatoriska och ekologiska förhållanden, samt hur detta samspel förändras under en 1000-års period.

Hans Lundmark fortsatte sedan med att presentera en metod för att identifiera hierarkiska nivåer i arkeologiskt data, som med fördel kan tillämpas på t. ex. fasta fornlämningar så som boplatser, gravar m. m.

Undertecknad avslutade sedan symposiet med att utifrån en social antropologisk och strukturalistisk synvinkel diskutera de implikationer som Lundmarks metod kan ge om den tillämpas på bronsålderssamhället i Mellansverige. Det rumsliga förhållande som rå-

der mellan flera samtida strukturer (boplatser, gravar, hållristningar m. m.) anger inom vilken social organisationsnivå dessa fungerat.

Som slutsammanfattning av de iakttagelser som gjordes på TAG-konferensen så måste det framhållas den stora betydelse som teoretisk arkeologi har, framförallt i England och USA, och den kunskap om förhistoriska samhällsprocesser som vunnits tack vare detta. Detta har delvis att göra med ett komplicerat och relativt ojämt arkeologiskt källmaterial. Därför har den teoretiska sidan framvuxit som ett "naturligt" medel för att kunna generera kunskap. I kontrast till detta så har den gamla traditionen i Skandinavien att bevara och vårda fornlämningar, i kombination med en tidigt utvecklad antikvarisk verksamhet, givit upphov till en ovanligt rik och väldokumenterad materialsamling.

Detta arv är lite av en börda då diskussionen förs in på teoriplanet. Vanan att arbeta rent empiriskt med *materialet* som ledstjärna är kraftigt befast i vårt arkeologiska tänkande. Om man vill använda materialet i syfte att på ett *vetenskapligt* sätt beskriva och förklara förhistoriska samhällsutvecklingar är det nödvändigt att först frigöra sig från materialets "bojor" och börja beakta de teoretiska aspekterna på allvar.

Om man *inte* har den målsättningen med sitt arkeologiska arbete kan man naturligtvis fortsätta med att vända och vrida på sina data och hoppas på att jultomten en natt ska dyka upp med de "rätta" slutsatserna i säcken.

Man kan inte nog kraftigt understryka det värdefulla i att försöka inrikta arkeologin i Sverige mot en utbildning och integrering av teoretiskt skolade arkeologer i forskningen så väl som i det praktiska fältarbetet. Det är en av förutsättningarna för att skapa balans och dialektik mellan praktik och teori.

Thomas B. Larsson
Arkeologiska inst.
Umeå universitet
901 87 Umeå